

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl dne 28. března 2011 v senátu složeném z předsedy Vojena Güttlera a soudců Františka Duchoně a Elišky Wagnerové (soudce zpravodaj) ve věci ústavní stížnosti stěžovatele **M.K.**, zastoupeného JUDr. Janem Pavlokem, advokátem, se sídlem Na Příkopě 391/7, 110 00 Praha 1, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 11. 2010 sp. zn. 30 Cdo 18/2009 a rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 1. 7. 2008 sp. zn. 16 Co 220/2008, za účasti Nejvyššího soudu a Městského soudu v Praze jako účastníků řízení a Ministerstva spravedlnosti České republiky jako vedlejšího účastníka řízení, se souhlasem účastníků řízení bez ústního jednání,

t a k t o :

- I. Nerespektováním principu obsaženého v čl. 1 a čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod porušil Nejvyšší soud usnesením ze dne 4. 11. 2010 sp. zn. 30 Cdo 18/2009 základní právo stěžovatele garantované čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Toto rozhodnutí se proto r u š í .**
- III. V dalším se ústavní stížnost o d m í t á .**

O d ů v o d n ě n í :

I.

1. Ústavní stížností podanou k poštovní přepravě dne 18. 1. 2011 a doručenou Ústavnímu soudu dne 19. 1. 2011, tedy podanou ve lhůtě 60 dnů od doručení napadeného rozhodnutí [ust. § 72 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)], se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí Nejvyššího soudu a Městského soudu v Praze s tvrzením, že jimi byla porušena jeho základní práva garantovaná v čl. 1, čl. 36 odst. 1 a 3 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a v čl. 6 a čl. 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Stěžovatel namítá, že jak odvolací, tak dovolací soud pochybil, když připustil aplikaci rozhodnutí „Apicella“ (pozn. rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 29. 3. 2006 ve věci Apicella vs. Itálie) na jeho případ formou snížení částky nemajetkové újmy oproti obdobnému případu rozhodovanému Evropským soudem pro lidská práva (dále jen „ESLP“). Stěžovatel má za to, že takováto aplikace rozhodnutí Apicella vede k jeho diskriminaci ve vztahu k těm stěžovatelům, o jejichž stížnosti rozhodl ESLP dříve [před účinností novely č. 160/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady

č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Novela“)]. Obecné soudy argumentují tím, že v rozhodnutí Apicella ESLP akceptuje, že částky přiznávané na vnitrostátní úrovni mohou být nižší než částky přiznávané na základě čl. 41 Úmluvy, neboť využití vnitrostátního prostředku nápravy představuje pro stěžovatele dostupnější a snadnější způsob, jak dosáhnout náhrady újmy způsobené nepřiměřenou délkou řízení a zároveň je možné lépe odrazit životní úroveň v dané zemi. Stěžovatel je toho názoru, že rozhodnutí Apicella nelze aplikovat na jeho případ, neboť stěžovatel k uplatnění svého práva se nejprve musel obrátit na ESLP se svou stížností a vynaložit náklady na právní zastoupení s tím spjaté, když právě po účinnosti Novely musel využít mechanismu dle tohoto zákona. Ústavní stížností napadená rozhodnutí tak dle stěžovatele ignorují ústavní požadavek na rovnost před zákonem.

3. Pokud jde o argumenty obecných soudů, pro něž nelze přiznat stěžovateli takové odškodnění jako ve věci „Heská“ (pozn. rozsudek ESLP ze dne 23. 5. 2006 ve věci Heská proti České republice), stěžovatel uvedl, že obecné soudy na jedné straně zdůrazňují, že se jednalo o odškodnění dvou pracovních úrazů a o nároky ve větší výši, na straně druhé však zcela účelově opomíjí skutečnost, že relevantní období ve věci Heská (období od 18. 3. 1992, tj. od vstupu Úmluvy v platnost pro Českou republiku) ke dni rozhodování ESLP činilo 14 let; v případě stěžovatele ke dni rozhodování odvolacího soudu trvá řízení více než 21 let, tedy relevantní období z hlediska judikatury ESLP činí 16 let a 3 měsíce.

4. Proto, s ohledem na výše uvedené, stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud v záhlaví citovaná rozhodnutí Nejvyššího soudu a Městského soudu v Praze svým náležením zrušil.

5. Ústavní soud vyzval účastníky řízení, aby se vyjádřili k ústavní stížnosti. Nejvyšší soud prostřednictvím příslušného předsedy senátu 30 Cdo JUDr. Františka Ištvánka uvedl, že dovolání stěžovatele bylo odmítnuto pro absenci otázky zásadního právního významu, přičemž stěžovatel ve své ústavní stížnosti proti rozhodnutí Nejvyššího soudu nebrojí, nesnáší proti němu žádné argumenty, když jeho argumentace směřuje toliko jen proti rozhodnutím soudu prvního a druhého stupně, resp. proti výši mu přiznané náhrady za nemajetkovou újmu. I přesto však Nejvyšší soud považoval za potřebné vyjádřit se k dané ústavní stížnosti poněkud obsírněji. Nejvyšší soud je toho názoru, že posouzení přiměřenosti výše zadostiučnění dle ust. § 31a odst. 3 zák. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (dále jen „zákon o odpovědnosti státu“) je především úkolem soudu nalézacího a přezkum jeho závěrů v tomto směru úkolem soudu odvolacího, nikoli Ústavního soudu (viz usnesení ze dne 19. 10. 2010 sp. zn. II. ÚS 1811/10, všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>). Nelze pominout, že tyto soudy mají možnost přímého kontaktu s poškozenými a disponují tak daleko přílehavějšími podmínkami pro uvážení, do jaké míry byla poškozeným nesprávným úředním postupem způsobena nemajetková újma (zásada bezprostřednosti a ústnosti soudního řízení). Při aplikaci ust. § 31a odst. 1 zákona o odpovědnosti státu je nutno mít na paměti, že je jím realizováno právo na nápravu porušení práva či svobody přiznané Úmluvou ve smyslu jejího čl. 13, a proto musí soudy poskytnout nápravu v takovém rozsahu, v jakém by byla poskytnuta ESLP, za přihlídnutí ke kritériím, která ESLP považuje za významná,

resp. v rozsahu, který by ESLP hodnotil za dostačující. Ve vztahu k výši přiznaného zadostiučinění nicméně ESLP v rozhodnutí Apicella uvedl, že tam, kde stát zavedl kompenzační prostředek, musí ESLP ponechat širší prostor pro uvážení, aby tak byla umožněna náprava souladná s právním řádem, tradicemi a životní úrovní daného státu; ... je nicméně povinen ověřovat, zda způsob, podle něhož je vnitrostátní právo interpretováno a aplikováno, vede k důsledkům, které odpovídají principům Úmluvy tak, jak jsou interpretovány v judikatuře ESLP. Z toho Nejvyšší soud dovozuje, že je nerozhodné, jaký postup při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění vnitrostátní soudy zvolí; zda přihlíží k obdobným případům řešeným ESLP či zda zvolí postup obdobný tomu, který zaujal Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 21. 10. 2010 sp. zn. 30 Cdo 3026/2009. Ze shora uvedených důvodů dospěl Nejvyšší soud k závěru, že je-li předmětem dovolacího řízení učiněna toliko otázka výše přiměřeného zadostiučinění, měl by Nejvyšší soud za plnění podmínek přípustnosti dovolání ke kasaci rozhodnutí soudů nižších stupňů přistoupit až tehdy, jevila-li by se přisouzená částka jako zcela zjevně nepřiměřená, a poškozený by byl stále považován za oběť porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Odvolací soud nadto v souzeném případě k rozhodnutí Heská přihlédl, při porovnání skutkových okolností těchto dvou případů však dospěl k závěru, že shodné nejsou, a že je důvodné stěžovateli přiznat částku nižší, což i řádně odůvodnil. Nejvyšší soud je toho názoru, že napadenými rozhodnutími nebyla porušena stěžovatelova základní práva a navrhl ústavní stížnost jako nedůvodnou (pokud nebude odmítnuta) zamítnout.

6. Městský soud v Praze prostřednictvím příslušného předsedy senátu 20 Co JUDr. Petra Hübnera uvedl, že stížnost stěžovatele nemá ústavněprávní rozměr, čímž staví Ústavní soud do pozice další přezkumné instance ve vztahu k posuzování výkladu tzv. obyčejného práva a ve vztahu ke skutkovému hodnocení okolností, které jsou spjaty výlučně s tímto konkrétním jedinečným případem. Městský soud dále odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí, v němž se zabýval rozhodnými skutkovými i právními otázkami pro posouzení věci samé; zda postupem odvolacího soudu při projednání a rozhodnutí věci došlo k porušení některého ze zaručených základních práv či svobod stěžovatele, je plně na posouzení Ústavního soudu. Závěrem pak městský soud navrhl ústavní stížnost stěžovatele odmítnout.

7. Ústavní soud dále vyzval vedlejšího účastníka k vyjádření se ve stanovené lhůtě k ústavní stížnosti. Ministerstvo spravedlnosti České republiky ve svém vyjádření uvedlo, že nevidí naprosto žádnou diskriminaci v aplikaci rozhodnutí Apicella na vnitrostátní případy. Dané rozhodnutí vydal ESLP ve velkém senátu a lze z něho dovodit, že bude považovat za přiměřené, pokud bude vnitrostátním orgánem přiznáno zadostiučinění poškozenému asi na úrovni 45% částky, kterou by ESLP sám přiznal. ESLP při vydání daného rozhodnutí musel předpokládat, že bude přesně v tomto duchu aplikováno jednotlivými státy. Opravdu obtížně si dle vedlejšího účastníka lze představit, že by ESLP ve velkém senátu přijal rozhodnutí, které by bylo diskriminační; obecné soudy tedy postupovaly plně v souladu s rozhodnutím ESLP a to přesně tak, jak ESLP předpokládal. Dle vedlejšího účastníka se stěžovatel nedomáhá přezkoumání činnosti obecných soudů, ale o přezkoumání závěru, ke kterému dospěl ESLP v rozhodnutí Apicella, k čemuž není Ústavní soud příslušný.

8. Podle ust. § 44 odst. 2 zákona o Ústavním soudu může Ústavní soud se souhlasem účastníků upustit od ústního jednání, nelze-li od tohoto jednání očekávat další objasnění věci. Účastníci souhlas poskytl a od ústního jednání bylo upuštěno.

II.

9. Ústavní soud si k posouzení námitek a tvrzení stěžovatele rovněž vyžádal spis Obvodního soudu pro Prahu 2 sp. zn. 21 C 175/2007, z něhož zjistil následující, pro řízení o ústavní stížnosti rozhodující skutečnosti.

10. Žalobou ze dne 17. 10. 2007 se stěžovatel domáhal na žalovaném (vedlejší účastník v řízení o ústavní stížnosti) zaplacení částky ve výši 445 200 Kč s příslušenstvím jako náhrady nemajetkové újmy způsobené mu průtahy v civilním řízení, když žalovaný v řízení dle ust. § 14 zákona o odpovědnosti státu uznal jeho nárok pouze co do výše 162 000 Kč. Rozsudkem ze dne 12. 2. 2008 č. j. 21 C 175/2007-34 byla žaloba ve výroku I. co do úroků z prodlení za období 8. 1. 2007 do 8. 7. 2007 zamítnuta; výrokem II. co do částky 367 200 Kč s úroky z prodlení byla zamítnuta; výrokem III. co do částky 78 000 Kč s úroky z prodlení bylo žalobě vyhověno; výrokem IV. byla stěžovateli přiznána náhrada nákladů řízení. Soud vzal za prokázané, že v rámci řízení vedeného původně u Okresního soudu v Pardubicích sp. zn. 9 C 131/88 a později u Okresního soudu v Chrudimi sp. zn. 4 C 125/95 (k průběhu těchto řízení viz str. 3-5 rozsudku) došlo k nesprávnému úřednímu postupu, konkrétně k porušení povinnosti vydat rozhodnutí v přiměřené lhůtě, a to i přesto, že od roku 1999 je řízení v důsledku prohlášení konkursu na žalovaného (byť toto přerušeno nelze klást přímo za vinu žalované, je třeba k němu přihlížet, neboť se jedná o zákonné přerušeno, které nemohlo být ze strany žalobce žádným způsobem ovlivněno). Nálezací soud měl dále za prokázané, že rozhodná délka řízení, kterou soud v souladu s judikaturou ESLP počítal ode dne 18. 3. 1992, tedy ode dne, kdy Úmluva je závazná i pro Českou republiku, do vydání tohoto rozsudku, přičemž do této doby řízení nebylo ukončeno, je 16 let; soud však přihlédl i k tomu, že řízení bylo prakticky žalobcem zahájeno v listopadu 1987. Nálezací soud tak uzavřel, že s ohledem na nepřiměřenou délku řízení (rozhodná doba 16 let s přihlédnutím k celkové době vedení řízení téměř 20 let) a určitým prodlevám při vyřizování věci soudy (způsobených spíše objektivními skutečnostmi na straně soudu, což ovšem nezabývá stát odpovědností), v daném případě nestačí konstatování porušení stěžovatelova práva, ale je třeba mu přiznat přiměřené zadostiučinění v penězích za vzniklou nemajetkovou újmu.

11. Při stanovení výše odškodnění vycházel soud v souladu s ust. § 31a zákona o odpovědnosti státu z následujících úvah: 1) jednalo se o řízení svou povahou skutkově i právně složitější; 2) žalobce nemá podíl na celkové délce řízení, když nelze přičítat k jeho tíži využívání opravných prostředků, podávání návrhů na doplnění dokazování či námitek proti již provedenému dokazování; 3) ve prospěch žalobce je skutečnost, že v průběhu řízení se snažil dostupnými prostředky dosáhnout rychlejšího vyřizování věci (stížnosti předsedovi krajského soudu); 4) řízení má pro žalobce velký význam (řízení o náhradu škody z pracovního úrazu a o náhradu ušlého výdělku); 5) již v průběhu řízení bylo žalobci dobrovolně částečně plněno (70 000 Kč), tedy nárok na odškodnění pracovního úrazu a částečně na ušlý výdělek žalobce byl v průběhu řízení uspokojen; 6) před podáním žaloby bylo žalobci žalovanou přiznáno zadostiučinění ve výši 162 000 Kč.

12. Obvodní soud dospěl k závěru, že žalovaná sice postupovala v zásadě správným způsobem, avšak dostatečně nezhodnotila všechna výše uvedená kritéria a zejména pak nedostatečně přihlédla k judikatuře ESLP. Pokud žalobce poukazyval na rozhodnutí ve věci Hezká (pozn. správně Heská), je obvodní soud toho názoru, že tento rozsudek je v zásadě použitelný i na stěžovatelovu věc, kdy jednotlivá kritéria rozhodná pro posouzení věci jsou v obou řízeních obdobná (soud ovšem shledal jisté odlišnosti, viz

str. 10 rozsudku). Na druhou stranu však soud přihlédl i dalším rozhodnutím ESLP, a to zejm. k rozhodnutí Apicella, ze kterého lze vyvodit, že ESLP plně akceptuje, když částky přiznávané na vnitrostátní úrovni mohou být nižší, než částky přiznávané na základě čl. 41 Úmluvy. Za těchto okolností tedy soud dospěl k závěru, že v daném případě je přiměřené stanovit jako odškodnění vzniklé nemajetkové újmy žalobci částku v celkové výši 240 000 Kč, přičemž částka ve výši 162 000 Kč byla již žalovanou vyplacena.

13. Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 1. 7. 2008 č. j. 16 Co 220/2008-69 potvrdil odvoláním napadený rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2, když dospěl k závěru, že nalézací soud své úvahy vyložil zcela konzistentně, přičemž hodnotil všechny důkazy, jakož i skutečnosti v řízení zjištěné, samostatně a v jejich vzájemné souvislosti. Odvolací soud souhlasí s argumentací nalézacího soudu, že na daný případ je aplikovatelné rozhodnutí ve věci Hezká (pozn. správně Heská), jakož i rozhodnutí ve věci Apicella. Dle odvolacího soudu nelze přiznat žalobci takové odškodnění jako ve věci Heská, neboť v onom řízení bylo přiznáno zadostiučinění nemajetkové újmy za průtahy v řízení o náhradě škody za dva pracovní úrazy, kdežto v případě žalobce se jedná o jeden pracovní úraz, nároky paní Heské byly z tohoto titulu daleko vyšší a věc byla z tohoto pohledu obtížnější. Rovněž nalézací soud správně přihlédl k tomu, že význam řízení pro žalobce byl do určité míry snížen tím, že mu již částečně odškodnění z pracovního úrazu bylo v průběhu řízení vyplaceno. Dále je nutno přihlédnout k tomu, že žalobce má dle pravomocného rozsudku Vrchního soudu v Praze v incidenčním řízení přiznan nárok co do výše 160 000 Kč, a že spolu s již vyplaceným odškodněním toto činí 230 000 Kč, takže požadavek na odškodnění nemajetkové újmy o 1,7 násobek převyšující odškodnění z pracovního úrazu je zjevně nepřiměřený. Soud I. stupně rovněž správně přihlédl k rozhodnutí Apicella, když skutečnost, že žalobce podal k ESLP stížnost, na této okolnosti nic nemění, neboť řízení o této stížnosti již bylo přerušeno a v důsledku přijetí vnitrostátní právní úpravy musel žalobce požádat žalovaného o přiměřenou nemajetkovou újmu, neboť by v takovém případě nebyl u ESLP úspěšný.

14. Dovolání stěžovatele bylo usnesením Nejvyššího soudu ze dne 4. 11. 2010 č. j. 30 Cdo 18/2009-92 jako nepřijatelné odmítnuto, neboť dovolací soud dospěl k závěru, že napadené rozhodnutí nemá ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Dovolací soud uvedl, že již dříve konstatoval – a to právě s odkazem na rozsudek ve věci Apicella – že zadostiučinění přiznané vnitrostátními orgány nemusí dosahovat takové výše, ke které by ve svém rozhodnutí dospěl ESLP, jestliže celková výše zadostiučinění nebude nepřiměřeně nízká (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 5. 2009 sp. zn. 25 Cdo 1145/2009). Pouhý nesouhlas žalobce s výší přiznaného zadostiučinění pak sám o sobě nezakládá přípustnost dovolání pro zásadní právní význam napadeného rozhodnutí, neboť tento nesouhlas není opřen o právní argumenty přesahující rámec daného sporu.

III.

15. Poté, co Ústavní soud konstatoval, že ústavní stížnost je přípustná (ust. § 75 odst. 1 *a contrario* zákona o Ústavním soudu), je podána včas a splňuje ostatní náležitosti vyžadované zákonem [ust. § 30 odst. 1, ust. § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu], přistoupil k jejímu meritornímu projednání, přičemž dospěl k závěru, že je důvodná. Úkolem Ústavního soudu je jen ochrana ústavnosti, a nikoliv kontrola „běžné“ zákonnosti [čl. 83 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“)]. Ústavní soud není povolán k přezkumu správnosti aplikace „jednoduchého“ práva. Do rozhodovací činnosti

obecných soudů je oprávněn zasáhnout pouze tehdy, byla-li pravomocným rozhodnutím těchto orgánů veřejné moci porušena stěžovatelova základní práva či svobody chráněné ústavním pořádkem České republiky, protože základní práva a svobody vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž také rámec jejich ústavně konformní interpretace a aplikace.

16. Ústavní soud se ve svém nálezu ze dne 11. 2. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 1/03 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.) zabýval v souvislosti s návrhem na zrušení ust. § 243c odst. 2 o. s. ř. otázkou, jaké požadavky musí splňovat rozhodnutí dovolacího soudu o odmítnutí dovolání z důvodu nenaplnění podmínky plynoucí z ust. § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 o. s. ř. V tomto nálezu poukázal na svůj nále z dne 20. 6. 1995 sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257), dle kterého se nezávislost rozhodování obecných soudů uskutečňuje v ústavním a zákonném procesněprávním a hmotněprávním rámci; procesněprávní rámec představují především principy řádného a spravedlivého procesu. Principu práva na spravedlivý proces odpovídá povinnost obecných soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit, přičemž se musejí vypořádat s námitkami uplatněnými účastníky řízení, a to způsobem odpovídajícím míře jejich závažnosti. Pakliže tak neučiní, založí tím nepřezkoumatelnost jimi vydaných rozhodnutí a zpravidla tak i jejich protiústavnost. Nejsou-li totiž zřejmé důvody tohoto kterého rozhodnutí, svědčí to o libovůli v soudním rozhodování, přičemž zásada právního státu libovůli v rozhodování orgánů veřejné moci zakazuje. Ve věci sp. zn. Pl. ÚS 1/03 pak Ústavní soud vyslovil názor, že: *„(...) je zcela nezbytné, aby rozhodnutí obecných soudů nejen odpovídala zákonu v meritu věci a byla vydávána za plného respektu k procesním normám, ale aby také odůvodnění vydaných rozhodnutí ve vztahu k zmíněnému účelu odpovídalo kritériím daným ustanovením § 157 odst. 2 in fine, odst. 3 občanského soudního řádu, neboť jen věcně správná (zákonu zcela odpovídající) rozhodnutí a náležitě, tj. zákonem vyžadovaným způsobem odůvodněná rozhodnutí, naplňují - jako neoddělitelná součást „stanoveného postupu“ - ústavní kritéria plynoucí z Listiny (čl. 38 odst. 1). Obdobně jako ve skutkové oblasti, i v oblasti nedostatečně vyložené a zdůvodněné právní argumentace nastávají obdobné následky vedoucí k neúplnosti a zejména k nepřesvědčivosti rozhodnutí, což je ovšem v rozporu nejen s požadovaným účelem soudního řízení, ale též i se zásadami spravedlivého procesu (čl. 36 odst. 1 Listiny), jak jim Ústavní soud rozumí.“* Rovněž tam Ústavní soud poukázal na nále z dne 9. 7. 1998 sp. zn. III. ÚS 206/98 (N 80/11 SbNU 231), v němž se uvádí, že součástí ústavního rámce nezávislosti soudů je jejich povinnost dbát rovnosti v právech plynoucí z čl. 1 Listiny; rovnost v právech ve vztahu k obecným soudům zakládá tudíž, kromě jiného, právo na stejné rozhodování ve stejných věcech a zároveň vylučuje libovůli při aplikaci práva [viz nále z sp. zn. III. ÚS 202/05 ze dne 16. 3. 2006 (N 60/40 SbNU 579)]. Ústavní soud ve své praxi opakovaně poukazuje na to, že zatímco primárním úkolem Nejvyššího soudu je sjednocování judikatury, tj. sjednocování interpretace a aplikace jednoduchého práva, a to především i v kontextu posuzování otázek zásadního právního významu, úkolem Ústavního soudu je posuzovat tvrzené porušení ústavně zaručených práv a svobod stěžovatelů. Ústavní soud se zpravidla necítí být oprávněn přezkoumávat úvahu dovolacího soudu, zda se jedná o rozhodnutí zásadního právního významu ve smyslu ust. § 237 odst. 3 o. s. ř. Takové rozhodnutí by však bylo Ústavním soudem přezkoumáno z hlediska odepření spravedlnosti, jestliže by se zřetelem k jeho logickým a odůvodněným myšlenkovým konstrukcím šlo o projev svévole [srov. např. nále z sp. zn. II. ÚS 289/06 ze dne 11. 6. 2009 (N 138/53 SbNU 717)].

17. Listina zakotvuje povinnost obecných soudů postupovat zákonem stanoveným způsobem. Tento princip obsažený v čl. 2 odst. 2 Listiny zajišťuje právo jednotlivce domáhat se stanoveným postupem svého práva u příslušného orgánu a zároveň představuje materiální obsah procesních garancí obsažených v hlavě páté Listiny [nález sp. zn. I. ÚS 31/04 ze dne 16. 11. 2004 (N 171/35 SbNU 307)]. Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 385/07 ze dne 12. 8. 2009 poukázal na jeden z významných aspektů právního státu, tj. na to, že k principu rovnosti účastníků řízení neoddělitelně patří hodnota právní jistoty a z ní vyplývající princip ochrany důvěry občanů v právo, které jsou v nejobecnější podobě obsaženy v čl. 1 odst. 1 Ústavy. Povaha materiálního právního státu potom vyzařuje rovněž s ním spjatou maximu, podle níž, jestliže někdo jedná v (oprávněné) důvěře v nějaký zákon (resp. v právo vůbec), nemá být v této své důvěře zklamán [nález sp. zn. IV. ÚS 215/94 ze dne 8. 6. 1995 (N 30/3 SbNU 227)]. Jak vyplývá z rozhodovací praxe Ústavního soudu, rozlišování vedoucí k porušení principu rovnosti je nepřijatelné ve dvojím ohledu: může působit jednak jako akcesorický princip, který zakazuje diskriminovat osoby při výkonu jejich základních práv, a jednak jako neakcesorický princip zakotvený v čl. 1 Listiny, který spočívá ve vyloučení libovůle zákonodárce při rozlišování práv určitých skupin subjektů. Jinými slovy, ve druhém případě jde o základní právo rovnosti před zákonem garantované čl. 26 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (dále jen „Pakt“), který je součástí českého ústavního pořádku [viz nález sp. zn. Pl. ÚS 36/01 ze dne 25. 6. 2002 (N 80/26 SbNU 317; 403/2002 Sb.)] a z něhož plyne i požadavek shodné interpretace zákona (nález sp. zn. II. ÚS 862/10 ze dne 19. 5. 2010).

IV.

18. V předmětném řízení došlo k několika pochybením ze strany Nejvyššího soudu. Jak je uvedeno výše (bod 16), posouzení, zda dovolatelem předkládaná argumentace je zásadně právně významná, je doménou především Nejvyššího soudu; nicméně své úvahy musí Nejvyšší soud vysvětlit a reagovat, alespoň stručně, na všechny námítky, které dovolatel ve svém podání uvedl. V daném případě jako stěžejní argument uvedl stěžovatel, že aplikace závěrů rozsudku ESLP ve věci Apicella není na místě, když i on byl před přijetím Novely nucen podat stížnost k ESLP (blíže bod 2, či dovolání stěžovatele). Nejvyšší soud se však touto otázkou nikterak nezabýval, když pouze konstatoval, že dle rozhodnutí ve věci Apicella je možné na vnitrostátní úrovni přiznat částky nižší (bod 14), přičemž právě ESLP v tomto rozhodnutí jako jeden z důvodů pro takový postup uvedl, že využití vnitrostátního prostředku nápravy má své výhody, je stěžovateli bližší a dostupnější než stížnost podávaná k ESLP, je rychlejší a řízení o něm probíhá v jazyce stěžovatele (bod 136 rozsudku ESLP ve věci Apicella). Stěžovatel dále ve svém dovolání argumentuje podobností skutkovou a právní s případem ve věci Heská, když zejména uvádí, že „v případě žalobce ke dni rozhodování odvolacího soudu trvá řízení více než 21 let, tedy relevantní období z hlediska judikatury ESLP činí 16 let a 3 měsíce, tedy je o více než 2 roky delší a stále trvá.“ Stěžovatel tak vymezil otázku rozhodného období, jehož počátek soudy odvozovaly ode dne 18. 3. 1992. Ani v tomto případě však Nejvyšší soud na argumentaci stěžovatele nikterak nereagoval, když nevysvětlil, z jakého důvodu je pro posouzení počátku zásahu do práva stěžovatele na projednání věci v přiměřené době a pro posouzení rozhodného období kritériem právě den 18. 3. 1992, kdy vstoupila Úmluva v platnost pro Českou republiku, resp. totožně jako ESLP posuzuje svou příslušnost *ratione temporis*. K tomu Ústavní soud připomíná existenci čl. 38 odst. 2 a čl. 36 odst. 3 Listiny, přičemž ta platí nepřetržitě od svého vyhlášení dne 8. 2. 1991 a vzhledem k výslovnému uznání přirozenoprávní povahy základních práv a svobod (viz preambule Listiny) tyto „pouze“ deklaruje (viz

preambule Listiny), a proto je zcela namístě brát v úvahu celkovou délku řízení, tj. více než 20 let.

19. Ústavní soud již v jednom ze svých prvních nálezů [nález sp. zn. Pl. ÚS 19/93 ze dne 21. 12. 1993 (N 1/1 SbNU 1; 14/1994 Sb.)] nastavil limity, které je nezbytné respektovat při výkladu právních norem, byť by se jednalo o sebestarší právní normy. Ačkoliv je současný demokratický právní stát vybudován na zásadě formální právní kontinuity s předchozími právními a politickými systémy, nelze při výkladu práva, jež má svůj historický původ, odhlížet od současných zásad materiálního právního státu. Tyto myšlenky Ústavní soud dále rozvedl ve svém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 42/02 ze dne 26. 3. 2003 (N 42/29 SbNU 389; 106/2003 Sb.), v němž uvedl, že výklad i sebestarších trestněprávních norem, je-li díky využitelnému procesnímu prostředku prováděný soudem dnes s důsledky pro posouzení trestního postihu osoby, tedy s důsledky zasahujícími do osobní sféry takové osoby, nemůže být proveden bez ohledu na dnes platné konstitutivní hodnoty a principy demokratického právního státu tak, jak jsou vyjádřeny v ústavním pořádku České republiky. Jen takto omezeně, hodnotově diskontinuálně, lze chápat kontinuitu se „starým právem“, jehož aplikace (zákonost) je předmětem soudobého řízení. V nálezu sp. zn. I. ÚS 137/03 ze dne 18. 11. 2003 (N 135/31 SbNU 199) pak Ústavní soud tyto závěry vztáhl nejen na oblast trestního práva a osobní svobody jednotlivce, nýbrž i na další sféry veřejnoprávní regulace a zásahy do dalších základních práv jednotlivce. Jinými slovy, je nepochybné, že závěry poprvé Ústavním soudem vyřčené v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 19/93 jsou univerzálními postuláty, jež platí pro výklad a aplikaci jakýchkoli právních norem, jsou-li prováděny v současnosti se současnými důsledky do právního postavení jednotlivce [viz body 42 a 43 nálezu sp. zn. I. ÚS 2477/08 ze dne 7. 1. 2009 (N 4/52 SbNU 27)], v daném případě pro posouzení, zda stěžovateli svědčilo i před 8. 2. 1991 právo na projednání věci bez zbytečných průtahů, jako jedna ze záruk spravedlivého procesu (nicméně srov. ust. § 6 o. s. ř., ve znění do 30. 6. 1990).

20. Dalším pochybením Nejvyššího soudu bylo nedodržení jeho vlastní judikatury a právního názoru vyjádřeného v jím citovaném rozsudku ze dne 21. 10. 2010 sp. zn. 30 Cdo 3026/2009, kde Nejvyšší soud uvedl, že pro zachování jednotnosti rozhodování ve věcech odškodnění za porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě je nezbytné, aby soudy ve svých rozsudcích podrobně vysvětlily, z jaké základní částky odškodnění vyšly a jakým způsobem, včetně procentního vyjádření, zohlednily kritéria uvedená v ust. § 31a odst. 3 zákona o odpovědnosti státu při určení konečné výše odškodnění. K tomuto závěru dospěl Nejvyšší soud i přesto, že v tam projednávané věci uvedl, že explicitní neuvedení těchto kritérií nečiní rozhodnutí sama o sobě nepřezkoumatelným, pokud je patrné, jakými kritérii se soudy řídily. S ohledem na výše uvedené, zejm. na požadavek rovnosti před zákonem, resp. požadavek shodné interpretace zákona (bod 17) a naplnění primárního úkolu Nejvyššího soudu (bod 16), tj. sjednocování judikatury, je dle názoru Ústavního soudu třeba trvat na tom, aby obecné soudy vždy konkrétně a jednoznačně uvedly základní částku odškodnění včetně její procentní modifikace dle kritérií zákona o odpovědnosti státu, judikatury soudů (včetně ESLP), popř. dle dalších jedinečných skutečností daného případu (viz nález sp. zn. III. ÚS 1320/10 ze dne 9. 12. 2010). Jen tak budou rozhodnutí o přiznání přiměřeného zadostiučinění reálně přezkoumatelná, a to zejm. v aspektu dodržení rovnosti všech před zákonem, jak soudy vyšších instancí, tak případně soudem Ústavním (dle závěrů nálezu sp. zn. III. ÚS 1320/10) či ESLP; nadto umožní přílehavěji vypořádat předmětné nároky dotčených osob již ve stádiu předběžného projednání nároku u příslušných úřadů

a zabrání tak často zbytečným soudním sporům, kterými se zásah do práva na projednání věci v přiměřené době často jen prohlubuje (viz doba nyní projednávaného nároku před obecnými soudy, k tomu odkazuje Ústavní soud na závěry obsažené v bodu 16 nálezu sp. zn. II. ÚS 862/10 ze dne 19. 5. 2010, popř. bod 96 rozsudku ESLP ve věci Apicella).

21. Vzhledem k těmto skutečnostem nelze z rozsudku Nejvyššího soudu zjistit, zda právní otázky, které vymezil stěžovatel ve svém dovolání a jimiž se nalézací a odvolací soud zabývaly, byly v rozhodování dovolacího soudu vyřešeny či zda byly odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodovány rozdílně, nebo zda nebyly řešeny v rozporu s hmotným právem, tedy zda se nejedná o otázky zásadního právního významu ve smyslu § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 o. s. ř. Na základě výše uvedeného Ústavní soud konstatuje, že odůvodnění napadeného rozhodnutí Nejvyššího soudu je v části nepřezkoumatelné a tudíž obsahující prvek libovůle v soudním rozhodování. V důsledku toho došlo k porušení ústavně zaručeného práva stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny. Nejvyšší soud pak netrváním na shora uvedeném požadavku na řádné odůvodnění rozhodnutí soudů nalézacího a odvolacího (bod 20) ignoroval vlastní judikaturu, čímž negoval možnost verifikace dodržení požadavku rovnosti před zákonem dle čl. 26 Paktu a zároveň nekorigováním zcela zjevně vadného stanovení rozhodného období nepřipustně omezil stěžovatelovo právo dle čl. 36 odst. 3 Listiny.

22. Nad rámec odůvodnění tohoto rozhodnutí považuje Ústavní soud za nutné vyjádřit se k některým závěrům, které vyvozuje vedlejší účastník (Ministerstvo spravedlnosti České republiky) ve svém vyjádření (bod 7), když s jím provedenou kazuistikou rozsudku ESLP ve věci Apicella lze v zásadě souhlasit, nicméně právní závěry jím vyvozené jsou zcela mylné. V rozsudku Apicella stanovil ESLP podmínky, za kterých lze stěžovatele, který vyčerpал vnitrostátní prostředky ochrany svého práva na projednání věci v přiměřené době (existují-li), považovat za poškozeného dle čl. 34 Úmluvy, přičemž uvedl důvody, pro které může být částka přiznaná na vnitrostátní úrovni nižší než jakou lze vyvodit z jeho judikatury; v tehdy jím posuzovaném případě ve výši 45 %. Vedlejší účastník dovozuje, že tímto ESLP výslovně uvedl, že přiměřené zadostiučinění se má na vnitrostátní úrovni poskytovat ve výši 45 % jím přiznávaných částek. Předně je třeba zdůraznit, že ESLP stanovil tuto hranici pouze jako minimální (nikoli zároveň maximální, jak zjevně dovozuje vedlejší účastník) tak, aby vnitrostátní prostředek nápravy bylo možno považovat za efektivní a stát tím předešel mezinárodněprávní odpovědnosti za porušení Úmluvy (subsidiarita stížnosti), když výše zadostiučinění má odpovídat tradicím, životní úrovni a právnímu systému dané země. Má tomu být tedy rozuměno tak, že vedlejší účastník řadí Českou republiku dle jejího právního systému, tradic, životní úrovně a ekonomické situace na chvost členských států Rady Evropy? V tomto ohledu je příležitější hodnocení Nejvyššího soudu v rozsudku sp. zn. 30 Cdo 3026/2009, kde je základní částka stanovena v rozmezí 15 000 – 20 000 Kč. Ostatně, zákon o odpovědnosti státu hovoří o poskytování přiměřeného zadostiučinění za vniklou nemajetkovou újmu, nikoli částkách tolerovatelných ESLP. Vedlejší účastník by si tak jako představitel státu měl položit otázku, jaká jsou východiska a účel institutu náhrady škody způsobené státem, a to zejména v jeho ústavní dimenzi jako práva základního. Jako vodítko mu mohou posloužit závěry vyjádřené Ústavním soudem v nálezu sp. zn. II. ÚS 1191/08 ze dne 14. 4. 2009 (N 85/53 SbNU 79), kde je mimo jiné uvedeno, že „základní právo na lidskou důstojnost garantované Listinou, které se uplatní v případě aplikace zákona č. 82/1998 Sb., je co do rozsahu širší, než nárok na ochranu lidské důstojnosti uplatňovaný podle občanského zákoníku (zejm. § 11 násl. občanského

zákoníku). Strohá a nedostatečná úprava obsažená v civilním kodexu se soustřeďuje na otázky ochrany osobnosti, ex definitione, v horizontálních vztazích, tj. v situacích, kdy dochází k interferencím buď při výkonu práv jinými osobami (např. při výkonu svobody projevu) anebo při deliktním jednání jiných osob. Ústavním pořádkem garantovaná základní práva se uplatňují přímo a tedy i mnohem intenzivněji ve vztazích vertikálních, tj. ve vztazích stát - jednotlivců. V těchto vertikálních vztazích se uplatňují všechna základní práva jako přímo aplikovatelná práva, která státní moc bezprostředně zavazují. Výklad všech základních práv musí být prováděn v hranicích vymezených lidskou důstojností, kterou je zapotřebí respektovat a je-li třeba i chránit. S člověkem nelze manipulovat jako s věcí, nesmí být instrumentalizován k dosažení určitých cílů, lidská důstojnost musí být respektována i při poměřování s veřejným zájmem. Jinými slovy, při veškerém výkonu veřejné moci, lhostejno v jaké formě, je třeba respektovat základní práva vyložená v hranicích lidské důstojnosti.“

23. Z důvodu minimalizace zásahů Ústavního soudu do činnosti jiných orgánů veřejné moci Ústavní soud zrušil pouze napadené rozhodnutí Nejvyššího soudu. Jádrem ústavní stížnosti je nesouhlas s interpretací a aplikací příslušných předpisů ze strany odvolacího, příp. nalézacího soudu, a tedy tím spíše platí, že je věcí (a povinností) Nejvyššího soudu, aby Nejvyšší soud v první řadě judikaturu těchto soudů sjednocoval a kultivoval, k čemuž především slouží institut dovolání a k tomuž by mělo sloužit i odůvodnění rozhodnutí o tomto mimořádném opravném prostředku [obdobně náleží sp. zn. II. ÚS 289/06 ze dne 11. 6. 2009 (N 138/53 SbNU 717)]. Z tohoto důvodu Ústavní soud ústavní stížnosti zčásti vyhověl podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a napadené usnesení Nejvyššího soudu podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Ve zbývající části byla ústavní stížnost odmítnuta podle ustanovení § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu jako nepřípustná, a to právě s ohledem na princip minimalizace zásahů Ústavního soudu do rozhodovací činnosti obecných soudů.

P o u č e n í :   Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat (§ 54 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

V Brně dne 28. března 2011

Vojen Güttler
předseda senátu